

SEZNAM BORCEV ZA SEVERNO SLOVENSKO MEJO 1918-1919

avtor: mag. Radovan Pulko, prof.

V letu 2018 mineva sto let od pričetka bojev za severno slovensko mejo. Kljub nedvomno izjemni pomembnosti teh dogodkov pa je še vedno zelo malo znanega o osebah, ki so se bile po propadu habsburške monarhije pripravljene boriti za združitev slovenskega etničnega ozemlja in so s tem veliko prispevale k današnji ozemeljski podobi Republike Slovenije.

Evidence članov Zveze Maistrovih borcev in sorodnih organizacij, ki so delovale v Kraljevini Jugoslaviji so bile ob vdoru okupatorjev leta 1941 uničene. Takšna usoda je med drugim doletela tudi material za »Spominsko knjigo o bojih na severni meji«, kakor naj bi se imenovala publikacija, ki jo je leta 1939 načrtovala Legija koroških borcev in v kateri naj bi bil tudi seznam vseh padlih borcev za severno mejo.¹ Ob 60 letnici obravnavanih dogodkov je sicer Janko Kuster izdelal seznam borcev za severno mejo in ga objavil v spominskem zborniku, ki je izšel v Mariboru leta 1979.² Žal pa je ta seznam zelo pomanjkljiv. Vanj so bili namreč vključeni le borci, ki so takrat bili člani Zvez borcev za severno mejo posameznih občin, ponovno formiranih v Socialistični republiki Sloveniji. Člani teh organizacij so lahko bile le osebe, ki so izpolnjevale pogoje v skladu z »Zakonom o borcih za severno mejo v letih 1918-1919« iz leta 1968. Pogoji so bili sledeči. Za borce so se smatrale le osebe, ki so v slovenske prostovoljne enote vstopile v času od 1. novembra 1918 do najkasneje 1. februarja 1919. Osebe, ki so sicer vstopile v slovenske vojaške enote v obdobju 1918-19 a so med drugo svetovno vojno sodelovale z okupatorjem niso bile upravičene do naslova borca za severno mejo in s tem tudi niso bile vnesene na seznam iz leta 1979. Pravice po tem zakonu so borci lahko uveljavljali do 31. 12. 1970.³ Tako osebe, ki so iz kakršnih koli razlogov prepozno oddale vlogo niso mogle dobiti statusa borca in s tem prav tako niso bile uvrščene na omenjeni seznam borcev za severno

¹ Švajncer Janez J., Boj za Maribor 1918-1919, Spominski zbornik ob sedemdesetletnici bojev za Maribor in severno mejo na slovenskem Štajerskem, Založba Obzorja 1988, str. 10 (navajam: Boj za Maribor 1918-1919).

² Spominski zbornik ob 60-letnici bojev za severno slovensko mejo 1918-1919, Maribor 1979, str. 190-217 (navajam: Spominski zbornik).

³ Zakon o borcih za severno mejo v letih 1918 in 1919, Uradni list Socialistične republike Slovenije, št. 37, 28. 11. 1968, str. 496.

mejo. Kljub temu, da je Zakon o borcih za severno mejo začel veljati decembra 1968 pa so posamezne Zveze nekatera določila kot pogoj za vstop med člane zahtevala že leta 1965. Obstoječi seznam iz leta 1979 torej odraža le stanje članstva v Zvezi borcev za severno mejo na dan 31. 12. 1970. Iz njega razen imen in priimkov, občine bivanja in v nekaterih redkejših primerih datumov rojstva tudi ni moč razbrati nobenih drugih podatkov, ki bi koristili zainteresirani javnosti.

Na omenjenem seznamu tako manjkajo predvsem: borci, ki so padli v času bojev za severno mejo, člani predvojnih Zvez borcev za severno mejo, ki so pomrli pred drugo svetovno vojno, člani Zvez, ki so umrli med drugo svetovno vojno, osebe, ki so med drugo svetovno vojno sodelovale z okupatorjem, borci, ki so umrli do leta 1968, osebe, ki so v vojaške enote stopile po 1. februarju 1919, osebe, ki niso pravočasno oddale vloge za uveljavitev pravic borca za severno mejo, osebe, ki o obstoju omenjene organizacije niso bile obveščene ali pa iz kakršnih koli drugih razlogov niso hotele vanjo pristopiti. Prav tako na seznamih ni pripadnikov drugih narodov, ki so sodelovali v obravnavanih bojih, tudi ne tistih, ki so bili v času Kraljevine Jugoslavije odlikovani s tako imenovano »spomenico za osvoboditev severnih krajev Kraljevine Jugoslavije«.

Seznam objavljen leta 1979 bi sicer moral vsebovati 3.344 oseb, kolikor naj bi jih po uradnih podatkih bilo leta 1970 tudi včlanjenih.⁴ Toda zaradi napake, ki je verjetno nastala pri tisku, so bili s seznama izpuščeni člani živeči v nekdanji občini Ljubljana-Vič-Rudnik. Zato je na obravnavanem seznamu 163 imen manj.

Iz navedenih razlogov sem na predlog Zveze društev general Maister že leta 2010 pripravil popolnejši seznam borcev za severno slovensko mejo z območja Maribora, Ptuja in Ljutomera. Rezultate sem predstavil na znanstvenem simpoziju »General Maister in njegovi sodelavci«, ki je potekal v Mariboru, 19. in 20. novembra 2011. O samem poteku in pomenu raziskave pa sem sestavil članek, ki je bil objavljen pod naslovom »Maistrovi sodelavci - borci za severno slovensko mejo z območja Ljutomera, Maribora in Ptuja« v Časopisu za zgodovino in narodopisje. Z omenjeno raziskavo se je seznam borcev precej podaljšal. Tako se je samo za Maribor seznam borcev iz leta 1979, ko je štel le 435 oseb razširil na kar 867 oseb. Razen tega je bilo možno za velik del borcev poleg datuma in kraja rojstva ugotoviti tudi poklic, vojaško enoto, čin, prejeta odlikovanja in čas služenja vojske v času bojev za severno slovensko mejo.

⁴ Spominski zbornik, str. 217.

Ker se je med omenjeno raziskavo močno podaljšal tudi seznam borcev iz Ljutomera (iz 81 na 196 oseb), prav tako pa tudi iz Ptuja (iz 124 na 215 oseb) je bil na Zvezi društev general Maister sprejet sklep, da se ob 100 letnici bojev za severno slovensko mejo pripravi seznam vseh borcev.

Ob nadaljevanju del proti koncu leta 2016 se je kmalu izkazalo, da slovenski arhivi hranijo dokumentacijo le nekaterih občinskih Zvez borcev za severno slovensko mejo, ki so delovale po 2. svetovni vojni. Veliko Zvez namreč po prenehanju delovanja svoje dokumentacije ni predalo pristojnim arhivom in tako vse kaže, da je to gradivo za vedno izgubljeno, s tem pa tudi imena in podatki o njihovih članih. Zaradi tega sem moral pri sestavljanju popolnejšega seznama borcev za severno slovensko mejo uporabiti tudi sekundarno gradivo. Veliko osebnih imen borcev za severno slovensko mejo sem tako pridobil iz objav v Službenem vojaškem listu Kraljevine Jugoslavije v ukazih o podelitvah tako imenovane »spomenice za osvoboditev severnih krajev Jugoslavije«. Te so se podeljevale leta 1940 v dveh variantah. Vojakom, ki so se neposredno udeležili vojaških spopadov so bile namenjene spomenice z rdečim trakom. Vsi mobilizirani, ki so delovali v zaledju pa bi prejeli spomenico na modrem traku. Žal je napad na Jugoslavijo 6. aprila 1941 preprečil, da bi spomenice podelili vsem borcem, ki so bili do nje upravičeni. Zato tudi te objave ne obsegajo vseh oseb, ki so dejansko sodelovale v vojaških operacijah v za slovenski narod prelomnih letih 1918-1919. Druga pomanjkljivost obravnavanega gradiva je, da vsebujejo le imena in priimke udeležencev ter najvišji čin, ki ga je oseba dosegla v vojski do leta 1940. Primerki Službenega vojaškega lista, ki so mi bili na razpolago so zapisani v cirilici in kaj kmalu se je izkazalo, da so srbski sestavljavci prenekatero slovenske priimke pri pretipkavanju zapisali napačno. Vse priimke za katere sem domneval, da so v omenjenem viru zapisani napačno sem preveril in jih, če je le bilo mogoče ustrezneje zapisal. Vse ostale kjer se ni dalo z gotovostjo potrditi, da gre za napako pa sem pustil nespremenjene. Z uporabo omenjenega gradiva je nastal seznam borcev za severno slovensko mejo na podlagi uradnih objav. Ta je vseboval 7.605 imen tako slovenskih kakor tudi borcev drugih narodov, ki so bili upravičeni do »spomenice za osvoboditev severnih krajev Jugoslavije« skupaj s činom doseženim do leta 1940 in varianto spomenice, ki jo je posameznik prejel. V nadaljevanju raziskave se je nato izkazalo, da so bile v Službenem vojnem listu najverjetneje zaradi napake takratnih sestavljavcev nekatere osebe zapisane dvakrat. Pri nekaterih primerih pa obstaja tudi možnost, da so zaradi domnevno slabo vodenih evidenc vojske Kraljevine Jugoslavije objavili razglase po katerem je ista oseba prejela obe varianti spomenice. Pri dokončni pripravi seznama borcev za severno slovensko mejo sem vse navedeno upošteval in v primerih, ko je šlo v objavi nedvomno za napako zadevo tudi ustrezno uredil.

Najbolj izčrpne podatke o posameznih borcih za severno slovensko mejo sem pridobil na podlagi dokumentov, ki jih hranijo slovenski arhivi. Na tej podlagi je nastal seznam, ki je vseboval 2.418 imen članov občinskih zvez borcev za severno mejo. Iz ohranjenih arhivskih virov je bilo poleg imena in priimka borca ter podatkov o rojstvu in smrti možno razbrati še poklic, čin, vojaško enoto, čas služenja ter morebitna odlikovanja, ki jih je prejela posamezna oseba. Žal pa vsega navedenega ni bilo mogoče razbrati za vse osebe vključene v ta seznam. Obseg podatkov, ki sem jih vključil v seznam je bil odvisen od natančnosti dokumentacije, ki so jo vodile posamezne Zveze. Žal nekatere izmed njih enostavno niso beležila vseh podatkov, ki bi si jih želeli imeti v novem seznamu borcev za severno mejo. Sicer pa ima arhivsko gradivo tudi nekaj drugih slabosti. To v večini primerov vsebuje anketne pole, ki so jih bili posamezniki dolžni izpolniti ob pristopu v Zvezo. Zaradi oddaljenosti dogodkov in s tem starosti kandidatov za članstvo v Zvezi pa se številni udeleženci bojev niso mogli spomniti natančnega časa služenja vojaškega roka ali imena vojaške enote v kateri so služili. Zato teh podatkov niso posredovali ali pa so jih navedli zelo površno. Kar nekaj oseb tako v anketnih polah ni navedlo le časa, ki so ga prebile v boju za severno slovensko mejo ampak ves čas, ki so ga nato prebile še v vojski Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS). Sicer pa vse kaže, da so le redke navedbe v anketnih polah bile podprte s podatki iz vojaških knjižic ali drugih ustreznih vojaških dokumentov.

Manjši zaplet predstavljajo tudi poimenovanja vojaških enot, ki so jih navajali anketiranci. Večina vojaških enot je namreč nastala iz nekdanjih avstro-ogrskih polkov. Številni borci so zato v anketah navajali avstro-ogrška imena polkov. Tako so v primerih, ko gre za Mariborski polk pogosto navedeni 26. strelski polk, za Ljubljanski 17. polk, 7. in 20. lovski bataljon, za Celjski 87. polk, za Tržaški 97. polk in tako naprej. Pri tem je potrebno pripomniti, da so se nekdanja avstro-ogrška imena določenih enot v času bojev za severno slovensko mejo uporabljala tudi v dnevnem tisku in uradnih dokumentih. Tako na primer v Uradnem listu Kraljevine SHS iz leta 1920 Topniški polk št. 7 ali št. 128.⁵ Razen tega se v anketah pogosto pojavljajo imena polkov kakršna so se za te slovenske vojaške enote uporabljala po vključitvi v sestavo vojske Kraljevine SHS. Torej 37. polk, 39. polk, 45. polk itd. Za novi seznam sem vsa poimenovanja polkov in drugih vojaških enot zaradi boljše preglednosti poenotil in sicer

⁵ Objava pripadnikom bivših topniških polkov št. 7 (pozneje št. 128) in št. 3 (pozneje št. 106) in invalidom prvega krdele, Uradni list deželne vlade za Slovenijo, Kraljestvo Srbov, Hrvatov in Slovencev, letnik 2, Ljubljana 24. 1. 1920, str. 54.

tako, da so navedena slovenska imena kakršna so veljala pred poletjem 1919.⁶ Tako na primer: Mariborski polk, Ljubljanski polk, Slovenski planinski polk, Celjski polk in tako naprej. Slovenski polki so organizacijsko bili sestavljeni iz bataljonov, ti pa iz stotnij.⁷ Bivši borci so sicer za stotnijo prevzeli ime četa.⁸ Kljub temu sem se odločil, da v seznamu obdržim slovensko poimenovanje te vojaške enote, torej stotnija. Za veliko oseb je bilo na podlagi anketnih pol ali drugih evidenc možno ugotoviti polk v katerem so služile, za nekatere pa tudi bataljon, stotnijo in vod.

Podobno kot s poimenovanji vojaških enot je tudi s poimenovanjem vojaških činov. V anketah tako zasledimo avstro-ogrsko, slovensko in jugoslovansko poimenovanje določenega čina. Tako na primer za slovenski moštveni čin desetnik še korporal ali kaplar, za častniški čin stotnik še kapetan in podobno. Do konca prve polovice leta 1919 je slovenska vojska ohranila čine kot jih je poznala avstrijska armada. Seveda so bili ti ustrezno slovenjeni.⁹ Moštveni in podčastniški čini so bili: poddesetnik, desetnik, četovodja, narednik, štabni narednik ter častniški namestnik, Častniški: praporščak, poročnik, nadporočnik, stotnik, major, podpolkovnik in polkovnik. Generalski pa: generalmajor in podmaršal.¹⁰ Po vključitvi slovenskih vojaških enot v enote Kraljevine SHS so bili nato čini prilagojeni srbskim.¹¹ V novem, seznamu so zato vsi čini poenoteni z ustreznim slovenskim poimenovanjem. Zaradi različno zastavljenih anket posameznih občinskih Zvez pri nekaterih osebah tudi ni možno ugotoviti ali je navedeni čin dejansko imela v času bojev za severno slovensko mejo ali ga je dosegla kasneje v vojski Kraljevine Jugoslavije.

V želji zbrati čim več podatkov sem sestavil še tretji seznam borcev za severno mejo, ki je temeljil na sekundarnih virih. Na ta seznam se je uvrstilo 4.039 oseb, ki niso bile vključene na seznam članov občinskih zvez borcev za severno mejo. Za potrebe nadaljnje raziskave so bili nato vsi trije sezname združeni. Pri tem se je izkazalo, da so določene osebe navajale različne oblike svojega osebnega imena. Tako na primer: Franz, Franc, Fran, Franjo. Ali Jože, Jožef, Josef, Joško, Josip in podobno. Zaradi pomanjkanja drugih podatkov je bilo v nekaterih

⁶ Janez J. Švajncer, *Vojna in vojaška zgodovina Slovencev*, Prešernova družba, Ljubljana 1992, str. 146.

⁷ Janez J. Švajncer, *Slovenska vojska 1918-1919*, Prešernova družba, Ljubljana 1990, str. 82.

⁸ *Boj za Maribor 1918-1919*, str. 15.

⁹ *Boj za Maribor 1918-1919*, str. 14.

¹⁰ Švajncer, *Slovenska vojska 1918-1919*, str. 80.

¹¹ *Boj za Maribor 1918-1919*, str. 14.

primerih zelo težko ugotoviti ali gre za isto osebo ali morda za dve ali več oseb z istim imenom in priimkom. Posebej zapletena in v nekaterih primerih nerešljiva situacija je nastala pri osebah, ki so nosila pogosta slovenska imena in priimke (npr. Franc Krajnc) ostale rubrike pa izpolnjene tako skopo, da podatke med njimi ni bilo mogoče primerjati. Ob takšnih pogojih je tako nastal seznam, ki je vseboval 12.185 imen borcev za severno slovensko mejo skupaj z v virih navedenimi osebnimi podatki in podatki o udeležbi v bojih za severno slovensko mejo. Naknadno pa je bilo najdenih še 56 oseb.

Seznam borcev za severno mejo se je tako od zadnjega poskusa njegove rekonstrukcije iz leta 1979 podaljšal za kar 9.061 imen. Žal pa zaradi pomanjkljivo ohranjenih virov prav gotovo na njem manjka še prenekatero ime.